

KRITIEKEN
CRITICI
DE LAATSTE
STELLING
TEKSTEN OVER
KRITIEK

MISSIE
REDACTIE

RSS DE
REACTOR

KNACK
BOEKENBUREN

- Tom Lanoye en Kees van Kooten bloemlezen Gerrit Komrij
- Knack Zomerthrillers 2014: de ultieme decenniumcollectie
- Haalt Dimitri Verhulst achtste finales WK Literatuur?
- 'Mijn vader was een vijs kwijt, maar het was de goede' (Matthias Schoenaerts)
- Nieuwe editie van de sprookjes van Couperus met authentieke prenten

RECENSIEWEB

- Een uitzonderlijke vrouw (Christophe Vekeman) - Alles is ijdelheid
- De donkere kamer van Damokles (W.F. Hermans) - Alle lof waard
- Het spookhuis van Tonnus Oosterhoff
- Kronkjaar (Bennie Roeters) - Identiteit, wat is dat?
- Post mortem (Peter Terrin) - Gekunsteld metaliterair spel

terug

TIJD EN RUIMTE VOOR KRITIEK

BART VERSCHAFFEL

Over *De terugkeer van het schilderen* van Peter de Ruiter (red.)
naio10, Rotterdam, 2014,
ISBN 9789462081253 / 288p.

Over *De schilderkunst in een kritiek stadium* van Jonneke Jobse (red.)
naio10, Rotterdam, 2014,
ISBN 9789462081246 / 288p.

(o) reactie(s) - geplaatst op 18-06-2014

Read: [NOW](#) [LATER](#) [PRINT](#) [EMAIL](#) [SEND to KINDLE](#)

[PRINT E-MAIL DELEN](#)

Bij de Rotterdamse uitgeverij [naio10](#) zijn de eerste twee delen verschenen van een monumentale reeks van elf die een overzicht moet bieden van de kunstkritiek in Nederland van 1885 tot 2015. Het eerste is samengesteld en van een inleiding voorzien door Peter de Ruiter, de initiatiefnemer van de reeks. Het is gewijd aan de periode 1975 tot 1989, en richt zich op de discussie over het 'nieuwe schilderen'. Het tweede deel, over het realisme- en abstractiedebat, staat onder redactie van Jonneke Jobse en behandelt de periode 1945 tot 1960. De delen in voorbereiding behandelen niet systematisch elk een verschillend tijdssegment, maar concentreren zich op andere aspecten – op een medium zoals fotografie, of op een specifieke problematiek – en overlappen dus soms chronologisch met andere delen. Opmerkelijk is dat de geselecteerde teksten integraal worden opgenomen. Het geheel zal zo een breedgeschakeerd overzicht opleveren van de Nederlandse kunstkritiek van eind negentiende tot begin twintigste eeuw.

Deel één, *De terugkeer van het schilderen*, gaat over de plotse en onverwachte revival van de schilderkunst, met eerst de Duitse neo-expressionisten en de 'nieuwe' of 'wilde' schilders aan het eind van de jaren zeventig (A.R. Penck, Markus Lüpertz, Georg Baselitz, Anselm Kiefer...) en vervolgens, begin jaren tachtig, over de Italiaanse *transavanguardia* (Sandro Chia, Francesco Clemente, Enzo Cucchi...). De Ruiter heeft een dertigtal teksten geselecteerd van een twintigtal critici. De teksten geven een goede indruk van de kleine verbijstering waarmee de nieuwe ontwikkeling ontvangen werd en van de uiteenlopende reacties van de verschillende critici erop. Het deel sluit af bij de val van de Berlijnse Muur in 1989, maar inhoudelijk met de afscheidstentoonstelling van Rudi Fuchs in het Stedelijk

INTERESSANTE LINKS

BESTEL DIT BOEK BIJ

- athenaeum.nl
- athenaeum.nl - boek 2

RECENTE REACTIES

RECENTE KRITIEKEN

- Bart Verschaffel
Over *De terugkeer van het schilderen* van Peter de Ruiter (red.)
- Erwin Jans
Over *De ontheemden* van Amin Maalouf (vert. Marianne Gossijé)
- Dirk De Schutter
Over *Kiuros. Een nieuwe bevolgenheid* van Joke J. Hermsen
- David Nolens
Over *Grondstof* van Jörg Fauser (vert. Marten de Vries)
- Sander Bax
Over *Het land 32* van Daan Heerma van Voss
- Liesbeth Vantorre
Over *Luisteren hoe huizen ademen* van Arie Storm
- Patrick Bassant
Over *Zonder filter* van Robert van Raffé
- Erik de Smedt
Over *Kleine Vlaamse mythologieën* van Jan Baetens, Karel Vanhaesebrouck en Brecht Van Maele
- Jeroen Theunissen
Over *De gewichtlozen* van Valeria Luiselli (vert. Merijn Verhulst)
- Erik Spinoy
Over *Der Tod des Empedokles / De dood van Empedokles* van Friedrich Hölderlin (vert. Bart Philipsen)

- Kronkjaar (Bennie Koeters)
- Identiteit, wat is dat?
- Post mortem (Peter Terrin)
- Gekunsteld metaliterair spel

BWEEKLY

- 'Lezers mogen het best oneens zijn met me':
Richard House
- Marijke Libert - Sisterka
- Jaap Robben - Birk
- City of Violence
- Dez Mona - X

DE LEESWOLF

- Bernard Dewulf:
Verstrooiingen
- Albert Cohen: De
uitverkorene van de heer
- Tomas Zmeskal: Een
liefdesbrief in spijkerschrift
- Joke Linders, Janneke Van
der Veen : Han G. Hoekstra
1906-1988
- René Puthaar: Het wilde
kind

Italiaanse *transavantguardia* (Sandro Chia, Francesco Clemente, Enzo Cucchi...). De Ruiter heeft een dertigtal teksten geselecteerd van een twintigtal critici. De teksten geven een goede indruk van de kleine verbijstering waarmee de nieuwe ontwikkeling ontvangen werd en van de uiteenlopende reacties van de verschillende critici erop. Het deel sluit af bij de val van de Berlijnse Muur in 1989, maar inhoudelijk met de afscheidstentoonstelling van Rudi Fuchs in het Stedelijk Museum, *La Grande Parade* (1985), die geheel op de schilderkunst focuste, en met *Sonsbeek 86*, die wel nog over het beeld ging, maar al niet meer over schilderkunst. De problematiek is vanzelfsprekend internationaal. De cruciale vraag was hoe men – na de wending naar het conceptuele en specifiekere de keuze voor de zogenaamde 'fundamentele', onderzoekende schilderkunst, die draaide om 'statements' en 'posities' – de plotse terugkeer moest inschatten van het expressieve schilderen, van de heftigheid en de emotie, en (vooral) van het beeld. De critici weifelen tussen het vermoeden dat het gaat om een verdachte, 'gemakkelijke' en regressieve (Duitse) kunst, en de prikkelende gedachte dat de nieuwe golf aantoont dat kunst geen ascetische, cerebrale en zelfreflexieve bezigheid hoeft te zijn, maar tegelijk te maken kan hebben met beeld en verbeelding én over de wereld kan gaan. Wanneer na de Duitse schilders echter ook de Italianen komen aanzetten, en ondertussen met de groei en organisatie van de kunstwereld toch ook een vorm van institutionele kritiek gegroeid is, wordt de tweede golf met wat meer scepsis ontvangen.

De bundel laat zien hoe die internationale ontwikkelingen in Nederland ontvangen werden – René Daniels is zowat de enige Nederlandse schilder die gelijkwaardig mee in beeld komt. Het boek tracht dus geen volledig overzicht te geven, noch van de kunstkritiek, noch van de kunstactualiteit van die periode. Maar ook al volgt de selectie een specifieke draad en is ze slechts een staalkaart, toch roepen de teksten de periode goed op en komen de belangrijke referenties aan bod. Het boek is echter niet enkel interessant als tijdsdocument, het is ook een boeiende collectie van zeer leesbare, intrinsiek zeer inspirerende en soms werkelijk belangwekkende teksten. De selectie is misschien niet representatief voor wat er in de periode en over het onderwerp in Nederland allemaal geschreven is, maar de bedoeling van het boek en de serie is dan ook om het beste bijeen te brengen. En die opzet overtuigt.

Het gaat om teksten van – schematisch – drie over elkaar heen schuivende groepen critici, gaande van de 'generatie' Rudi Fuchs en Carel Blotkamp, over die van Paul Groot en Philip Peeters, tot Anna Tilroe en Janneke Wesseling. De teksten variëren, naargelang de criticus en het medium waarvoor ze schreven, van korte besprekingen tot interviews of verwerkte gesprekken met kunstenaars en langere essays. Ze zijn nagenoeg allemaal verschenen in een beperkt aantal kranten en tijdschriften zoals *NRC Handelsblad* en *de Volkskrant*, *Haagse Post* en *De Groene Amsterdammer*, en kunstbladen zoals *Metropolis M*, *Museumjournaal*, *Kunstbeeld* en *Archis*. Het gaat niet om (korte) journalistieke voorbeschoouwingen of presentaties, en evenmin om min of meer gepopulariseerde academische stukken, maar om (soms uitgebreide) beschouwende en persoonlijke teksten van critici die ieder voldoende vast met de krant of het tijdschrift verbonden waren om een 'stem' te kunnen ontwikkelen. Hun opvattingen over kritiek verschillen uiteraard: sommigen kijken uitsluitend naar het werk zelf en zijn gericht op interpretatie, anderen zijn meer gefocust op contextualiseren, vergelijken en het expliciet waarderen van het werk. Daarbij blijkt dat die expliciete oordelen en argumentaties voor wat men goed en slecht vindt het snelst dateren, en dat treffende karakterisering en formuleringen van wat men ziet en herkent, die voor de lezer een mogelijke manier om naar het werk te kijken aanreiken, de tijd het beste overleven. Een voorbeeld hiervan is de briljante tekst van Fuchs over Kiefer, de kunstenaar die in deze selectie de meeste kritische aandacht krijgt.

In het deel *De schilderkunst in een kritiek stadium*, samengesteld door Jonneke Jobse, vormt de naoorlogse discussie over de 'abstractie' in de jaren 1945-1960 de

- Merijn Verhulst)
- Erik Spinoy
Over *Der Tod des Empedokles* / *De dood van Empedokles* van Friedrich Hölderlin (vert. Bart Philipsen)

werk te kijken aanreiken, de tijd het beste overleven. Een voorbeeld hiervan is de briljante tekst van Fuchs over Kiefer, de kunstenaar die in deze selectie de meeste kritische aandacht krijgt.

In het deel *De schilderkunst in een kritiek stadium*, samengesteld door Jonneke Jobse, vormt de naoorlogse discussie over de 'abstractie' in de jaren 1945-1960 de rode draad. Inhoudelijk fungeren de tentoonstelling van de Cobra-groep (1949) in het Stedelijk Museum en het beruchte pamflet van Carel Willink tegen dat soort van 'kinderkunst' als referenties. Bijna veertig artikelen tonen hoe de individuele temperamenten en benaderingen kunnen verschillen, maar vooral hoe ze eerst nog ingebed zijn en beargumenteerd worden vanuit herkenbare, globale levensbeschouwelijke visies, van gelovig naar vrijdenkend en van maatschappelijk-artistiek revolutionair naar behoudend. Aan de orde waren twee heikele kwesties. Vooreerst hoe, met de vooroorlogse cultuurpolitiek en de oorlogsperiode nog vers in het geheugen, de figuratief-realistische schilderkunst en de daarmee verbonden schoonheidsidealen moesten worden ingeschat – dat wil zeggen: hoe verdacht of hoe onmogelijk die zichzelf gemaakt hadden. En ten tweede: of en hoe de vooroorlogse diagnose dat kunst die de vervorming en het lelijke zoekt, tot aan de abstractie en het informele, 'ontaard' en nihilistisch zou zijn, nog gebruikt kon worden om het 'experimentele' schilderen van Cobra en andere nieuwerwetse picturale experimenten te typeren.

Zowel voor de musea, het publiek als de critici was het opnieuw overdenken van de vooroorlogse schilderkunst – van de 'entartete' verbeelding van Pablo Picasso tot de Nederlandse geometrische abstractie van Piet Mondriaan en De Stijl – cruciaal en noodzakelijk om deze nieuwe ontwikkelingen te kunnen plaatsen. De besprekingen volgen de tentoonstellingsactualiteit, met exposities van Picasso, Wassily Kandinsky, Paul Klee, en met opmerkelijke aandacht voor het Amerikaanse en Franse lyrisch-abstract 'expressionisme' eind van de jaren vijftig. Het is interessant om te zien hoe de kritiek gaandeweg verschuift van nogal voorspelbare, ideologisch zekere oordelen, naar gewenning en acceptatie, vooral wanneer men beseft dat het vervluchtigen van het beeld en de informaliteit niet per se destructief en nihilistisch hoeven te zijn, maar – in een ander register – ook als 'lyrisch' en dus als expressief gelezen kunnen worden. De kunst blijkt zo toch betrokken op artistieke en humanistische waarden... De artikelen zijn nagenoeg allemaal verschenen in kranten en weekbladen, dus relatief kort en geschreven voor een ruim publiek.

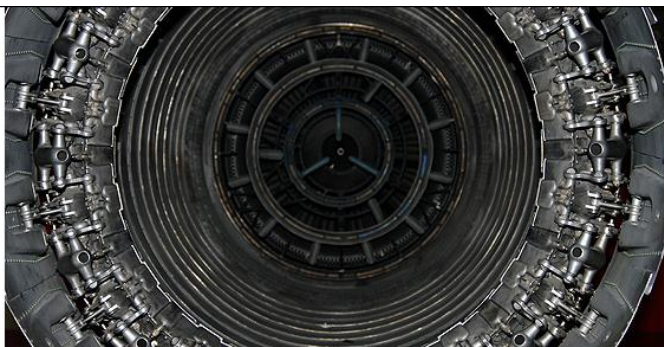
Beide uitgaven zijn zeer degelijk en bevatten een inleiding en situering door de samensteller, beknopte maar zeer nuttige biografieën van de critici, een bibliografie en een personenregister. Ze ontsluiten zo daadwerkelijk de geschiedenis van het genre. De reeks is binnen het Nederlandse taalgebied uitzonderlijk. De vraag die zich tijdens de lectuur, tegelijk met de instemming en de groeiende bewondering, onvermijdelijk opdringt, is waar in Nederland, na de drastische besparingen in de cultuursector van de laatste jaren, dergelijke teksten nog gepubliceerd kunnen worden en kritische stemmen zoals hier verzameld de ruimte en tijd krijgen om te groeien. Wat overblijft is immers, naast beknopte journalistieke aankondigingen en berichtgeving, een strikt academische tekstproductie, die zeker haar belang heeft maar in een keurslijf zit en nauwelijks gelezen wordt, en de 'autonome kritiek' van de losse meningen, de blogs en de internetpublicaties, die voor de kunstkritiek is wat een potje tegen een bal trappen op de hoek van de straat is voor het voetbal: plezierig voor iedereen, maar slechts uitzonderlijk relevant. Wat een project zoals *Kunstkritiek in Nederland 1885-2015* impliceert voor vandaag moet nog blijken, ook al omdat er nog delen over de periode na 1990 aankomen.

0 REACTIES

STELLING
TEKSTEN OVER
KRITIEK

MISSIE
REDACTIE

RSS DE
REACTOR

MISSIE

De Reactor wil de kwaliteitsvolle literaire kritiek in ons taalgebied een nieuwe impuls geven voor een breed publiek van geïnteresseerde lezers die vaak hun gading niet meer vinden in de kolommen van kranten en weekbladen.

Het project is een initiatief van een aantal makers van literaire tijdschriften* maar is zelf een platform: *De Reactor* geeft het woord aan Vlaamse en Nederlandse **critici** van verschillende generaties, met verschillende expertises en met verschillende opvattingen over literatuur en kritiek. Ongevraagde bijdragen zijn welkom op info@dereactor.org en worden door de redactie beoordeeld.

De discussie over de vooronderstellingen en de praktijk van de kritiek krijgt eveneens een forum op *De Reactor*. *Lezers* en collega-critici kunnen reageren op recensies en op bijdragen in de rubriek **De laatste stelling**. Daarnaast verzamelen we in de rubriek **Teksten over kritiek** oude en recente opstellen, artikelen en knipsels over literatuurkritiek. Op die manier willen we diverse standpunten en inzichten documenteren, ter inspiratie voor verdere praktijk en reflectie.

De Reactor richt zich vooral op Nederlandstalige literatuur voor volwassenen (zowel fictie als non-fictie en poëzie), literatuurbeschouwing en vertalingen. Incidenteel verschijnt er een recensie van anderstalig werk waarvan verwacht mag worden dat er op korte termijn een vertaling verschijnt. Ook heruitgaven van klassieke teksten en verzamelde werken komen aan bod. Ten slotte wil *De Reactor* geregeld aandacht besteden aan theaterteksten, graphic novels en elektronische literatuur, die maar weinig aandacht krijgen in de reguliere media. Anders dan in de kranten en weekbladen, speelt de actualiteitswaarde van de besproken publicaties en de naamsbekendheid van de auteurs een minder grote rol.

De Reactor kwam mede tot stand dankzij de financiële steun van de Nederlandse Taalunie, het Nederlands Letterenfonds, het Vlaams Fonds voor de Letteren en Stichting Lira.

* Het initiatief voor *De Reactor* werd genomen door redacteurs van de literaire tijdschriften *nY*, *DW B* en door medewerkers van het ter ziele gegane *Raster* en het eveneens opgeheven *Parmentier*.

— Nieuw: signaleringen
— De Reactor, Perdu en Jan Pollet lanceren Ootoote, een nieuw literair weblog
— Arnaud van Adrichem oor die stand van poesiekritiek

RECENTE KRITIEKEN

- **Bart Verschaffel**
Over *De terugkeer van het schilderen* van Peter de Ruiter (red.)
- **Erwin Jans**
Over *De ontheemden* van Amin Maalouf (vert. Marianne Gossije)
- **Dirk De Schutter**
Over *Kairos. Een nieuwe bevoegenheid* van Joke J. Hermsen
- **David Nolens**
Over *Grondstof* van Jörg Fauser (vert. Marten de Vries)
- **Sander Bax**
Over *Het land 32* van Daan Heerma van Voss
- **Liesbeth Vantorre**
Over *Luisteren hoe huizen ademen* van Arie Storm
- **Patrick Bassant**
Over *Zonder filter* van Robert van Raffe
- **Erik de Smedt**
Over *Kleine Vlaamse mythologieën* van Jan Baetens, Karel Vanhaesebrouck en Brecht Van Maele
- **Jeroen Theunissen**
Over *De gewichtlozen* van Valeria Luiselli (vert. Merijn Verhulst)
- **Erik Spinoy**
Over *Der Tod des Empedokles / De dood van Empedokles* van Friedrich Hölderlin (vert. Bart Philipsen)

DE LAATSTE STELLING

- **Sven Vitse**
Vogelaar als criticus
- **Joost Pollmann**
Het lijkzakperspectief en andere narratieve verrijkingen
- **Daniël Rovers**